

N:o 53.

Af herr **Wieselgren**, om *ändring i gällande bestämmelser angående försäljning af vin och maltdrycker i stad.*

Det stora antal motionärer, som riksdag efter riksdag framlägger förslag om ölförsäljningens ordnande på ett för nykterhet och ordning tillfredsställande sätt, intygar bäst, att det så ifrigt eftersträfvade målet ännu icke är uppnådt. Äfven denna Riksdag har fått sig frågan förelagd. Antagligen skall den heller icke nu kunna i allo lösas, då Riksdagen ännu allt jemt fruktlöst väntar på det förslag om ölbeskattning, förutan hvilket någon fullständig, någon helt genomgripande reform icke låter sig genomföra.

I hvilken riktning denna bör gå, måste dock redan dessförinnan klargöras. Men vid arbetet härför kräfväs, att mål och medel noga öfvervägas, så att icke, sedan den åtrådda reformen kommit till stånd, förbättringen uteblifver. Sådant skulle verka i hög grad menligt för nykterhetsarbetets fullföljd och med rätta försvaga förtroendet för de krafter, hvilka framdrifvit dess önskningsmål.

Det är i känslan af denna fara jag ansett mig böra öka de redan framlagda motionernas antal med ännu en.

Den gäller ölhandeln i stad.

Motionärerna i Andra Kammaren hafva föreslagit likasom ock sagda kammare på vederbörande utskotts tillstyrkande beslutit att

Bih. till Riksd. Prot. 1896. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 18 Häft. (N:o 53.)

hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handel med vin och öl icke må vare sig å landsbygden eller i stad förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Första frågan, som härvid till besvarande framställer sig, torde vara, huru vida verkligen ölförbrukningen i städerna tagit sådana dimensioner, att någon särskild åtgärd i förevarande afseende är af behovet påkallad.

Ännu finnas många, som qvarhålla den mening, hvilken för omkring femtio år sedan gjorde sig gällande, och som på denna grund ännu alltid anse ölet såsom nykterhetsnitets bästa bundsförvandt. Under bränvinsflodens dåtida förhärjningar såg man verkligen i det så mycket alkoholsvagare ölet ett surrogat, vid hvilket man fäste stora förhoppningar; man hade glömt den ölets äldre meritförteckning, om hvilken jag heller icke sjelf kände mycket före sammanfattandet af 1881 års komitébetänkande angående beskattning af maltdrycker. De i mån af bränvinets undanträngande oafåtligt från alla delar af landet ingående, ständigt förnyade erfarenheterna om ett stigande missbruk af ölet borde dock nu hafva hunnit öppna allas ögon. Det gifves ej mera någon möjlighet att förneka det beklagliga förhållandet, att ölet för närvarande användes såsom berusningsmedel och att det i detta afseende täflar med bränvinet.

Och att så är förhållandet icke blott å landsbygden, der bränvinet i följd af vårt lokala veto i väsentlig mån undanträngts, utan ock i städerna, särskildt i sådana, der bolagssystemet med allvar sökt genomföra sin uppgift i fråga om bränvinsförbrukningens hämmande, kan heller icke med någon framgång bestridas. Det måste ock vara påtagligt, att på hvarje plats, der tillgång å tvenne slags rusdrycker gifves, och der man på flerahanda sätt försvårar åtkomsten till den ena — genom inskränkning af försäljningsstälernas antal, genom försäljningstidens begränsning, genom förbud mot försäljning på kredit, genom minderåriges utestängande o. s. v. — under det man lemnar den andra i det allra närmaste fri, måste med nödvändighet inträffa, att förbrukningen af den senare ökas samt att de förbrukare af maltdrycker, hvilka begagna dem till öfvermått, snart sagdt känna sig hänvisade till förtäring af den så mycket lättare åtkomliga sorten. I huru hög grad fylleriet numera hemtar sin näring från ölkrogarne, torde bäst inhemtas af nedanstående polisstatistik från Göteborg öfver de ställen, der förfylleri anhållna personer erhållit sitt rus.

År:	Bolagskrog:	Ölkrog:	Enskildt ställe:	Okänt:
1875.	890.	130.	335.	1,026.
1876.	1,067.	263.	357.	856.
1877.	1,142.	305.	406.	867.
1878.	1,023.	269.	327.	845.
1879.	1,070.	301.	234.	713.
1880.	851.	397.	303.	770.
1881.	914.	445.	292.	897.
1882.	839.	442.	292.	805.
1883.	899.	523.	370.	801.
1884.	773.	419.	355.	1,114.
1885.	727.	483.	330.	1,183.
1886.	798.	582.	358.	1,240.
1887.	840.	614.	464.	1,174.
1888.	688.	679.	549.	1,215.
1889.	765.	753.	574.	1,371.
1890.	1,061.	960.	763.	1,590.
1891.	1,197.	1,202.	799.	1,734.
1892.	1,005.	1,231.	819.	1,765.
1893.	844.	1,044.	796.	1,566.
1894.	693.	1,007.	705.	1,403.
1895.	606.	995.	725.	1,352.

Det är klart, att man icke kan tillerkänna absolut tillförlitlighet åt dessa tal. Men i *ett* afseende måste de vara absolut tillförlitliga, och just i det, hvarom här är fråga. Ty att tillbakavisa deras bevisande kraft i fråga om ölfylleriets fruktansvärda tilltagande låter sig icke göra; och lika omöjligt är att icke tillerkänna dem vitsord i fråga om den erfarenheten, att bolagskrogarnes bidrag till fylleriet i städerna i allmänhet torde vara mindre än ölkrogarnes och de enskilda ställenas, under hvilken senare rubrik lönkrögeriet jemväl ingår.

Om det sålunda måste erkännas, att ölfylleriet äfven i städerna eger rum i en grad, som med nödvändighet kräfver särskilda åtgärder för dess hejdande, återstår att tillse hvilka dessa åtgärder böra vara.

I Andra Kammaréns andra tillfälliga utskotts betänkande föreslås för ölfylleriets motarbetande på landsbygden, att handel med vin och öl icke må derstädes förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras. Detta förslag vinner fullständig förklaring af det kända förhållande, att landthandeln i öfvervägande mån blifvit en mer eller mindre förstucken ölhandel, hvilken man på sagda sätt söker förekomma.

Från denna uppfattning leder sig utskottet till den slutsatsen, att någon skilnad i lagstiftningen för stad och landsbygd icke bör göras, hvadan, och då samma anledning att skilja vin och starkare maltdrycker från annan handel i stad förefinnes som för bränvinshandelns särskiljande derifrån, utskottet finner sig böra tillstyrka, att handel med vin och öl icke heller i stad må förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Satsen derom, att någon skilnad i lagstiftning för stad och landsbygd icke bör göras, är emellertid af fullständigt doktrinärt skaplynne och kan ej med framgång försvaras. Olika förhållanden å landsbygd och i stad betinga tvärt om ganska ofta skilnad i en ekonomisk lagstiftning, som eger hela sitt berättigande, hela sin betydelse just med afseende å sin förmåga att efter för handen varande faktiska omständigheter ändamålsenligt verka för det mål, lagen för sig uppställt. Kan det således visas, att en för landsbygden ändamålsenlig lagstiftning i fråga om städerna skulle vara ändamåslös, bör visserligen icke ifrågakomma, att den det oaktadt, blott på grund af en vilsekommen jemlikhetsfras, fastställes att gälla äfven för de sistnämnda.

Och det innebär ingen svårighet att visa detta.

Om genom lag landthandeln förbjudes att befatta sig med vin och ölförsäljning, torde dermed ock verkligen vara vunnit hvad man eftersträfvat. Men om en motsvarande bestämmelse utfärdas för »annan handel» i stad, vinnes dermed i grunden *ingenting*. De bryggare, som nu låta försälja sitt öl i matvaru- eller diversehandelsbodas, blifva visserligen derefter tvungna att anordna särskilda försäljningsställen för sagda vara, och detta kommer antagligen att vålla dem någon förökad kostnad; men en hvar förstår lätt, att de icke lära undandraga sig densamma, hvadan förhållandet, från nykterhetens och samhällsintressets synpunkt sedt, blir fullkomligen oförändradt. Då emellertid åtgärdens syfte icke var att öka bryggarnes utgifter, utan att åstadkomma ökad nykterhet och mera ändamålsenlig anordning af ölförsäljningen i restriktiv rigtning, är ju tydligt, att åtgärden måste anses förfelad.

Som bekant verkade 1855 års bränvinsförsäljningslag högst obetydligt till förbättring af då rådande fylleriförhållanden i städerna. Under det att den nya bränvinstillverkningslagen undertryckte hela mängden af småbrännerier å landsbygden och dermed ock beredde landtkommunernas försök att befria sig från den mindre bränvinshandeln en helt annan verkan, än dittills varit möjlig, stod man i städerna på samma bedröfliga punkt som förut. Jag påminner om det betecknande förhållandet, att år 1856 samtliga minuthandels- och utskänkningsrättig-

heter å svenska landsbygden utgjorde blott 689, deraf 132 voro för kortare tid än år beviljade af länsstyrelser, men att försäljningsrättigheterna i städerna samtidigt uppgingo till 1,912; liksom att, då under sagda år 1,339 personer för fylleri sakfaldes å landet, de i stad af samma anledning sakfaldes antal besteg sig till 10,507.

Det visade sig således fullkomligt obestriddigt, att den nya försäljningslagens äfven städerna omfattande förbud för bränvinshandels förenande med »annan handel», därför särskild anmälan erfordrades, icke förmått åstadkomma någon ökad nykterhet. Destillatörerna »förlade» så många krogar, som af myndigheterna kunde medgifvas, och superiet florerade som förr. Ligger icke häruti en tydlig hänvisning till blifvande erfarenheter, om nu af Andra Kammaren tillstyrkt åtgärd i fråga om ölhandels ordnande i stad skulle vinna Konungens bifall?

Men tänkande män insågo så småningom, att det icke var ensamt å sagda förfarande ett förbättradt tillstånd var att vänta. De förstodo, att så länge den enskilda konkurrensen ombesörjde rusdrycksförsäljningen, kunde icke någon förbättring stå att vinna; de insågo, att denna beredde sig möjligheten att efter *en* grundsats handhafva försäljningen å *alla* försäljningsställena och att å dem alla lika samvetsgrant *tillämpa* för dem alla gifna restriktiva bestämmelser; och det blef dem klart, att man derjemte måste åvägbringa en stark nedsättning af försäljningsstälernas antal. Det var från dessa utgångspunkter man utgick vid anordnandet af det för bedrifvandet af bränvinshandeln inom städerna af lagen medgifna bolagssystem, om hvilket Departement af Labor i Washington i sin femte särskilda till Förenta staternas president ingifna berättelse yttrar, att det, om det än icke är fullkomligt, dock måste erkännas representera *de bästa* ännu uppvisade medel för en kontrollerad rusdryckshandel, der sådan alls är tillåten.

Om det nu måste vara påtagligt att ofvan sagda grundsatser, hvilkas riktighet icke torde kunna bestridas, kräfva tillämpning äfven mot den nya rusdryck, som sedan bolagssystemets tillkomst uppträdt såsom en växande fara för enskilde och för samhället, lärer heller intet skäl förefinnas för uppletandet af andra vägar än de redan brutna, om man *verkligen vill* på allvar upptaga kampen deremot. Efter min åsigt skall ölfylleriet inom städerna icke kunna på administrativ väg med tillbörlig kraft bekämpas utan genom att under bolagssystemet indraga äfven den mindre maldryckshandeln. Så länge denna bedrifves af det enskilda näringsintresset, skall den både paralysera de ansträngningar, som från bränvinbolagens sida kunna göras i nykterhetens intresse, och dessutom befinnas oåtkomlig i sina försök att kringgå de bestämmelser,

hvilka från samhällsmagtens sida kunna göras för dess inskränkande. En hvar måste väl ock inse det förnuftsvidriga uti att åt sins emellan stridiga viljor och syftemål anförtro rusdryckshandeln inom samma stad. En följdriktig utveckling af vår rusdryckslagstiftning för oss ovilkorligen till äfven maldryckshandelns anförtroende åt de för bränvinshandelns ombesörjande inom städerna upprättade bolagen.

Såsom ledande grundsatser vid utförandet af en så beskaffad åtgärd bör dock, efter min åsigt, bestämmas, att bolag, som fått sig detta uppdrag lemnadt, icke må i samma lokaler genom samma föreståndare eller ens i samma hus utöfva försäljning af båda dryckerna, utan tvärt om tillförbindas att fullständigt särskilja bränvinsförsäljningen från ölförsäljningen, så att bränvin icke tillhandahålles på ölkrogen och heller icke öl å bränvinskrogen; att räkenskaperna för de båda försäljningsslagen hållas sins emellan fullkomligt åtskilda; samt att särskilda bestämmelser meddelas rörande användningen af den på ölförsäljningen uppstående handelsvinst, hvilken jag anser icke borde få användas för andra syften än sådana, som direkt tjena de obemedlade klassernas intressen. Jag tänker härvid främst på åtgärder, som gagna deras barn, såsom t. ex. anordnandet af arbetarebostäder, hvilkas betydelse för ett verkligt hemlif bland dessa klasser lätt torde kunna förstås, uppfostringsanstalter för vanvårdade barn, likasom ock andra förfoganden, genom hvilka en klartänkt människokärlek vet att tjena både samtidens och framtidens välförstådda bästa.

Då jag icke vet, att vinutskänkningsbolagen inom städerna gifvit anledning till klagomål, skulle jag icke hafva berört densamma, derest icke frågan om utskänkningsbolagen af vin och maldrycker af ganska begripliga skäl hittills sammanförts i samma författning och antagligen äfven nu måste i ett sammanhang behandlas. Icke heller har jag någon anledning att önska svagdrickshandelns indragande under bolagen; men så länge någon laglig skilnad icke åstadkommits emellan svagdrickat och öfriga maldrycker, är jag ur stånd att på annat sätt än detta angifva verkliga meningen med mitt förslag i förevarande afseende.

I främsta rummet afser detta att å bolagen få öfverflytta de utskänkningsrättigheter, hvilka omförmålas i 4 § af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin, maldrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker; men då det torde vara möjligt, att denna ändring skulle kunna motivera jemkningar af författningen i andra delar, finner jag mig icke böra blott till sagda punkt inskränka min hemställan, utan tillåter jag mig, på grund af hvad jag i ärendet anfört, härmed vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa, det Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huru vida icke nu gällande bestämmelser angående försäljning af vin och maldrycker *i stad* må kunna så förändras, att sagda försäljning i den omfattning, som på grund af förhållandena pröfvas nödig, må kunna öfverlätas å bolag, som i enlighet med bestämmelserna i § 9 mom. 2 och § 18 i kongl. förordningen den 24 maj 1895 bildats för att i sedlighetens intresse ombesörja bränvinsförsäljningen inom staden och fått rätten härtill åt sig öfverlåten.

Stockholm den 17 april 1896.

Sigfrid Wieselgren.
